

LİDYA hazinesi" konusundaki muhbir İsmail Ünlü'nün ele verdiği duvar ustası Durmuş Ersoy, demirci Osman Ünsal ve çiftçi İsmail Çelik'i, uzun aramalardan sonra, Uşak ve köylerinde buldum. Durmuş Ersoy, yüzüne felç geldiği için güçlükle konuşmasına karşın, bana yine de "Mezarı ilk kez ben buldum" dedi. "Elime bir geçse öldürürüm" diye sözünü ettiği Osman Ünsal ise "Mezar odasına ilk kez ben girdim. Bu durum o kadar belliydi ki, mezar odasında bir karınca dahi yürümemişti" dedi.

Ünsal, "Elimdeki fener ışığında cesedin yattığı mermer karyolanın çevresindeki altın, gümüş sürahiler, ibrikler, taslar ve güğüm-lerden gözüm kamaşmıştı. Zehirlenmekten, lanetlenmekten korkarak içim ürpermiş, bir saat dilim tutulmuş ve kendime gelememiştım" diye de ekledi. Mezarı kazanlardan İsmail Çelik ise "Mah Durmuş götürdü. Hepimize ihanet etti. Ama mezar, onu ve malı bizden habersiz satan oğlu ile damadını lanetledi" diye kinle konuştu. Gerçekten hazinenin emanet edildiği Durmuş Ersoy'a felç gelirken, oğlunun boynu bıçakla kesilip kopartılıyor ve bir cinayete kurban gidiyor; damadı ise hazinenin parası ile aldığı traktörün altında kalarak ölüyordu.

Müze kanıt istiyor
1966-1968 yılları arasında Uşak'ta dört ayrı höyükten çıkarılarak Amerika'da New York Metropolitan Sanat Müzesi'ne satılan "Lidya Hazinesi"nin, Türkiye'den yasa dışı yollardan kaçırılışına ilişkin olarak müze yetkililerinin istediği kanıtlara, bu kişilerle konuşarak bugün yenilerini ekliyoruz.

Uşak'ın Güre bucağı yakınlarında yapay bir yığma tepe olan İkiztepe'yi kazıp mezar odasını ortaya çıkararak hazineyi bulan üç görgü tanığının öykülerini bugün kendi ağzlarından açıklıyoruz.

Rakiplerinin "Yokluk içindeyken ve köydeki evini dahi satmadan Uşak'a göç edip bir dönümlük bahçesi ile birlikte iki katlı bir ev ve bir de kamyon satın aldı" dedikleri duvar ustası Durmuş Ersoy'u Uşak'taki yeni evinde namaz kılarak buldum.

Duvarcı ustası Durmuş'un öyküsü
Ersoy öykünün başlangıcını bana şöyle anlattı: "İkiztepe'nin hemen yanındaki arazi benim malımdır. Köyümüze yakın Mıdıklı köyünden ve halkın Ankaralı Ahmet dediği Ahmet Bülbül ve arkadaşları, bir höyükte böyle bir hazine bulunca ben de öteden beri şüphelendiğim İkiztepe'yi kazmaya karar verdim.

"Hatırladığıma göre İsmail ve

● Hazineyi bulup çıkarılanlarla konuştuk

Karun'un gazabı

ÖZGEN ACAR YAZIYOR

- Duvar ustası Durmuş Ersoy: "Mezarı ilk kez ben buldum"
- Demirci ustası Osman Ünsal: "Hazineyi ilk kez ben gördüm. Fenerin ışığında altın ve gümüş hazine gözümü kamaştırmış, dilim tutulmuş, zehirlenip lanetlenmekten korkmuştum"

lerinden patlatarak içeriye girdim."

Ünsal, 2 bin 600 yıl toprak altında kalarak hiçbir biçimde güneş ve insan yüzü görmemiş mezar odasına girdiği an gördüklerini ve duyduklarını şöyle anlattı:

"İçerde mermer bir karyola vardı. Karyolada iskelet yoktu. Vücut kül gibi toz olmuştu. Kemikler erimişti. Karyolanın üzerinde bir tutam halinde saç telleri duruyordu. Elimdeki fenerin ışığında cesedin yattığı mermer karyolanın çevresindeki altın ve gümüş sürahiler, ibrikler, taslar ve güğüm-lerden gözlerim kamaşmıştı... Zehirlenmekten, lanetlenmekten korkarak içim ürpermiş, bir süre dilim tutulmuş ve kendime gelememiştım."

Demirci Osman öyküsünü şöyle sürdürdü:

"Mezarı ilk ben girmiştim. Ne bir karınca yürümüş, iz bırakmış ne de bir sinek uçmuş herhangi bir şey devrilmişti. Yani benden önce mezar odasına hiç kimse girmemişti."

O anı anlatırken yaşayan demirci Osman Ünsal'dan içerdeki eşyayı biraz daha açıkça tarif etmesini istediğimde şunları söyledi:

"Bunların çoğu resimliydi. 110-120 parça maldı. İkiz gibi birbirinin aynı olan iki hamam taşı vardı. İşlemeliydi. Her birinin üzerinde tırnağım büyüklüğünde kabartma insan kafaları vardı. Bunlar iki tasta on sekizden 36 adetti.

Kafaların sakal ve bıyıklarını hiç unutmuyorum."

Osman, New York'taki eserleri tanıdı

Bu tanımlama üzerine New York Metropolitan Sanat Müzesi'nin değişik ülkelerden gelmiş gümüş ve altın eserleri koleksiyonundan çeşitli resimleri kendisine gösterdim ve mezardan çıkarttığı eserleri seçmesini istedim.

Pers başları bulunan "hamam taşı gibi" dediği ikiz gümüş kaseyi gördüğü an Ünsal'ın yeniden dili tutuldu. Dili çözülürken şöyle konuştu:

"Biliyordum duvarcı Durmuş'un bize kazık attığını. Hazinenin bir bölümünü jandarma ele geçirmişti, ama en iyi parçalarını oğlu ve damadı aracılığı ile İzmirli kaçakçılara satmıştı. Günlerce, aylarca peşinde koşmuş, ayrıca 3 aya mahkûm olarak, iki ay da hapis yatmışım. Ama kendisi lanetlen- di felç oldu. Mah saklayan oğlu Kâzım'ın kafasını, bir cinayette bıçakla uçurdular. Sattığı maldan aldığı parayla damadı için satın aldığı traktör, damadını ezdi, ölümüne neden oldu."

Demirci Osman hazinenin öteki eserlerini de anlattı ve resimlerden önemli bir bölümünü tanıdı. Ancak onun "duvarcı Durmuş ile görülecek hesabı vardı." Bu öyküsünü de şöyle sürdürdü:

"Durmuş malı sakladığını bana itiraf etti"

"Jandarma Durmuş'un evini basınca ben kaçtım. Bir süre eve uğramadım. Üstelik baba-oğul jandarmaya bir de ateş açmışlar. İki gün korktum. Saklandım. Jandarma haber gönderdi: 'Gelsin dövme- yeceğiz'.

"Yedi-sekiz arkadaş teslim olduk. Jandarma karakolunda sabahlarken, Durmuş bana 'Bunları da jandarmaya söyleme. Öteki mallar bende. Buradan çıkınca üleşiriz' dedi. Beni ve ötekilerini kandırdı. Damadın evinde saklanmış. Sonradan öğrendim. Dinar ve Uşak'taki antikacılar aracılığı ile İzmir'e satmış. İzmir, Uşak, Denizli'de kuyumcu kuyumcu dolaştım. Her kuyumcuya 'Ağabey size mal getirdiler mi?' diye sordum. Mah bulmak için o zamanki para ile 25-30 bin lira harcadım. Hazinenin izini bulsam, hem payımı alacak, hem de Durmuş'u vuracaktım."

İkiztepe'yi kazanlardan biri olan İsmail Çelik'e daha sonra olay hakkında bilgisini sorduğumda birden kederlendi. "Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan" olmuştu. 10 haneli Köprübaşı köyü ya da Kemerler Mahallesi'ndeki evinde bir

yandan İkiztepe'yi seyrediyor, bir yandan konuşuyordu. Çelik'in ilk sözleri, "Biz, hazineden bol para kazanıp zengin olacağız derken, bir de iki ay hapis yattık. Parsayı ise başkası topladı" oldu.

Çelik şöyle konuştu: "Ankaralı Ahmet denen Mıdıklı köyünden Ahmet Bülbül ve arkadaşları Haylaztepe'yi kazıp bir hazine çıkarınca, gece-gündüz biz de İkiztepe'yi kazdık. Önce kömür çıktı. Sonra moloz, taş, daha sonra da toprak göründü. Kapıyı açamadılar. Tepeyi barutla attılar. Mezar odasına ilk kez Osman ağa girdi. Bulduklarını tek tek yukarı verdi. Bu arada bulduğu bir altın yüzüğü de parmağına takmıştı."

Çelik, gelişmeleri ağır ağır şöyle anlattı:

"Osman ağa her malı yukarı verdikçe, aşağıda çetelesini bir kâğıda yazıp tutarmış. Malın çıkışı tamamlandıktan sonra bunları, içlerinde 'en güvenilir insan' diye bana teslim etmek istediler. Ancak hanım hastanedeydi. 'Gündüz evde kimse yok. Sonra çalarlar, başıma dert olur. Ben almam' deyince, mezarı ilk bulan Durmuş'ta karar kıldı. Mah ona teslim ettik. Ancak o da bize ihanet etti. Keşke ben alıp saklasaymışım. Ama mezar onu, malı bizden habersiz satan oğlunu ve damadını lanetledi.

"Duvarcı Durmuş malı parçalara ayırmış. Bir bölümünü, yani kötülerini İsmail Yörük ile Nurullah Kaya'ya bir sandıkla teslim etmiş. Durmuş malın esas iyi bölümünü ise Eskisaray köyünde oturan ve afyon kaçakçılığına adı karışmış olan damadı Şevket'e götürüp saklamasını söylemiş.

"Muhbir İsmail Ünlü olayı jandarmaya bildirince, Sarılar köyündeki hazine ele geçirildi. Ama iyilerini baba, oğul ve damadın İzmir'de antikacılık yapan Ali Baba diye birine sattıklarını duyduk."

Çelik şunları da söyledi:

"İkiztepe'de biz ancak ilk odaya girebilmiştik. Bütün eşyayı çıkardığımızda uzakta bir jip görmüş ve 'Jandarma geliyor' diye korkarak kaçmış, ikinci odaya girememiştim. Ancak Osman daha sonra Güre bucağından 50-60 kişiyi yanına alarak gelip, yandaki mezar odasını da açmış; ama bu oda boş çıkmıştı. Bu sırada durum jandarmaya da bildirilmişti."

Çelik'in bu sözleri, Güre bucağı

müdür vekili Durmuş Ali Kurt'un jandarma yazıcı eri Mahir Sakarya ile birlikte tuttuğu 12.6.1966 tarihli telefon tutağı ile de doğrulanıyor.

Çelik, bu arada herkesin "Mal bir milyon etse ve hepimize yüzer bin lira düşse de rahat etsek" diye hayal kurduğunu söyledikten sonra açıklamalarını şöyle sürdürdü:

"Duvarcı Durmuş, demirci Osman'a da bir şey koklatmadı. Durmuş, Osman'a veriyse yalnızca yılanlı altın yüzüğü vermiştir. Durmuş, bu olaydan sonra köyden Uşak'a taşındı. Köydeki malını satmadan Uşak'ta 28 bin liraya bir dönüm bağı olan bir ev, ayrıca bir de kamyon satın aldı."

Yarın: "Ali Baba" kim?

Hazine burada çıkarıldı "Karun hazinesi"nin gizlice kazı yapılarak çıkarıldığı İkiztepe'deki anıt-mezarın soyulduktan sonra: i durumu.

"KARUN HAZİNESİ" OLAYI

Bekçiliği Macomber yapıyor

- Karun hazinesini gizlice satın alan New-York Metropolitan Müzesi yetkilileri, Türkiye'yi uyutmak için müzenin başına ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi William Macomber'i getirdiler

NEW York Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 189 parçalık "Lidya Hazinesi" ya da "Karun'un Hazinesi"nin bir bölümünün bekçiliğini ABD'nin Ankara'daki eski Büyükelçisi William Macomber yapıyor. 1 milyon 700 bin dolar (yaklaşık 1 milyar 100 milyon lira) para ödemesine karşılık 18 yıl depolarındaki özel kasalarında saklı tutmak zorunda kalan Amerikalılar, bunların sergilenmesi ve Türk isteklerinin önlenmesi için "Türk dostu" olarak tanınan Macomber'i müze başkanlığına getirerek, önemli bir çözüm yoluna gitti. Buna karşılık 1973 yılından sonra Lidya Hazinesi ile ilgili kaçakçılık dosyasını kapatan Türk Hükümeti, eserlerin peşini bıraktı. Türkiye'deki bu toz bulutları dağılınca Macomber'in başkanlığı yaptığı özel müze, hazineyi 1984 yılında sessiz-sedassız sergilemeye başladı.

Müzenin sorunu

Müze yöneticilerinin sorunu şuydu: "189 parçalık bir hazineye 1 milyon 700 bin dolar ödenmiştir. Aradan yıllar geçmiştir. Eserler, müzenin deposunda saklanmaktadır. Oysa bunlar sergilenmek, müzeye gelir getirmek için satın alınmıştır. Bunların artık sergilenmesi gerekmektedir. Türkiye'yi ilerde bir dava açma girişiminden caydırmak için ne yapılmalıdır?"

Günlerce, aylarca patlatılan kafalar şu çözümler bulular:

1- Yönetim Kurulunca, müze başkanlığına

Türklerin güvenini kazanmış ve "Türk dostu" diye tanımlanan biri getirilmelidir. Bunun üzerine Ankara'da Mart 1973 ve Temmuz 1977 tarihleri arasında büyükelçilik yapmış olan ve "Türk dostu" diye tanınan William Macomber, müzenin başkanlığına ve Having'in bazı yetkileri ile birlikte 1 Mayıs 1978'de atanır.

"Türk dostu"nın görev süresi 30 Nisan 1986 akşamı sona erecektir. Sekiz yıllık bir süre boyunca da Türk dostu Macomber, Türkiye'den kaçırılan bu hazinenin müzede bekçiliğini yapar.

1981 Nisan'ında New York'a gittiğimde randevu istediğime karşın Ankara'dan tanıdığım Büyükelçi Macomber ile görüşemedim. Ama müzenin bir deposuna "bir başka gerçek dost"un yardımı ile girebildim ve bazı fotoğraflar sağladım.

2- "Karun'un Hazinesi" ya da Lidya Hazinesi büyük reklamla değil de sessiz, sedasız sergilenmelidir. Böylece Türklerin ayrıntı kabartılmaması olur. Türklerin işin peşini bırakmaları alışkanlığından yararlanılmış olunmalıdır. Sergilenmeye yine de tüm eserler çıkartılmamalı, her olasılığa karşı bir bölümü, müzenin kasalarında saklı tutulmalıdır.

En son 1984 yılının Kasım ayında New York'a gittiğim de yine müzeye uğradım. Daha birinci katın "Büyük Salonu"na bitişik galerinin vitrinlerinde 1970 yılından bu yana bir tutkuyla peşinde olduğum Lidya Hazinesi'nin önemli bir bölümünün sergilendiğini görünce şaşırdım.

Vitrinlerde "Doğu Yunan" diye tanımlanan 3-5 ay önce çıkan bu eserler hakkında yine de Türkiye'den geldiğine ilişkin bir bilgi yoktu. Eserleri müzeye veren kişinin adı John J. Klejman olarak okunuyordu.